

Buytewech, Willem

(ROTTERDAM 1591/92 - IDEM 1624)

Trad in 1612 toe tot het gilde te Haarlem, waar hij zich wellicht al eerder gevestigd had. In 1617 keerde hij terug naar Rotterdam.

Vervaardigde een groot aantal zeer levendige tekeningen. Schilderde enkele interieurs met eigentijds geklede, vrolijke gezelschappen, die tot de vroegste voorbeelden van dit genre behoren.

Lit.: J.S. Kunstreich, *Der 'Geistreiche Willem'*, *Studien zu Willem Buytewech*, Kiel, 1959. / E. Haverkamp Begemann, *Willem Buytewech*, Amsterdam, 1959. / Cat. tent. *Willem Buytewech 1591-1624*, Museum Boymans-van Beuningen, Rotterdam; Institut Néerlandais, Parijs, 1974/75.

28 Herbergscène Zie kleurafb. blz. 87

Inv.nr. 150-1946

Doek op paneel, 52 x 62 cm.

Toest.: wat kaal, contouren man l. bijgewerkt (w.l.). Overschilderingen langs rechte lijnen, evenwijdig aan schilderijlijst geheel van boven naar beneden: r. door pijp, l. door muts. Links van laatste lijn, haaks erop, vier rechte lijnen, die die partij in vrijwel even grote rechthoeken verdelen (u.v.).

Röntgenf.: r. zittende man, tot de knieën, weefseld. 17 x 15 cm.

Herk.: Gevonden ca. 1913 door een Haagse meubelmaker bij het slopen van een kast; verz. J.O. Kronig, Den Haag (Martin 1916). / In 1926 in museum De Lakenhal, Leiden (Poensgen). / Geschenk J.O. Kronig, 1928 (verg. Verslag 1928; Med. 1929).

Lit.: W. Martin, 'Hoe schilderde Willem Buytewech?' in *Oud-Holland* 34, 1916, blz. 200 e.v., afb. 6. / F. Schmidt-Degener, 'Willem Buytewech', in

Nieuwe Rotterdamsche Courant, 4 maart 1920; herdruk met afb. in *Verzamelde Studiën.. van Dr. F. Schmidt-Degener..* ingeleid door Dr. A. van Schendel, I, Amsterdam, 1949, blz. 93. / *G. Steinboemer, *Die Entstehung des niederländischen Geselligkeitsbildes*, getypte diss., Berlijn, 1924, blz. 96, 107. / G. Poensgen, 'Beiträge zur Kunst des Willem Buytewech', in *Jahrbuch der Preussischen Kunstsammlungen* 47, 1926, blz. 99 e.v. / G. Knüttel Wzn., 'Willem Buytewech; van Manierisme tot Naturalisme', in: MED. II, december 1929 blz. 189-193, afb. VII. / MED. 1929. / KNUTTTEL ed. 1933, nr. 23. / MARTIN I, 1935, blz. 358/9, afb. 206. / *F. Würtenberger, *Das holländische Gesellschaftsbild*, Schramberg, 1936, blz. 55. / DE WIT, blz. 14, afb. 6 (kleur). / H.E. van Gelder, *Kunstgeschiedenis der Nederlanden*, II, Utrecht, derde editie 1955, afb. 6. / A. Bengtsson, *Studies on the Rise of Realistic Landscape Painting in Holland 1610-1625*, Uppsala, 1952, blz. 28. / MED. 1955, blz. 5, met afb. / B.R. Wipper, *Stanowlenië realizma w gollandskoj zjiwopisi xvii weka*, Moskou, 1957, blz. 143, afb. blz. 145. / J.S. Kunstreich, op.cit., blz. 17, 22, 29 cat.nr. v, 70, 101, 106, afb. 10. / E. Haverkamp Begemann, op.cit., blz. 26-28, 34, 68, 69 (cat.nr. VI), 71 e.v., 106, 134 n. 141, afb. 108. / S.J. Gudlaugsson, 'Buytewech', in *Kindler's Malerei Lexikon*, I, Zürich, 1964, blz. 585, met (te rode) kleurafb. / VAN HASSELT 1965, met kleurafb. / Cat. Rotterdam/Parijs, 1974/75. op.cit., blz. 6, 9, 31. / BLANKERT 1977, blz. 5, 6, afb. 10. / J.A. Welu, 'The Maps of Willem Buytewech', in *Hoogsteder-Naumann Mercury* 5, 1987 (blz. 22-28), blz. 24, afb. 4.

Martin deelt mee dat toen ons schilderij bij het slopen van een kast tevoorschijn kwam, bovenaan een strook werd afgezaagd, waardoor het bovenste deel van de landkaart werd afgesneden. De overgeschilderde rechte lijnen - zie toest. - lijken er op te wijzen dat het doek ooit (ook) opgevouwen is geweest, waarbij mogelijk langs de vouwranden verf afbrokkelde. Haverkamp Begemann stelt terecht dat het stuk oorspronkelijk ook van onderen groter was, omdat de schoenen van de figuren nu door de onderrand van het doek worden doorsneden (in zijn boek zijn alle hieronder genoemde werken van Buytewech afgebeeld).

Vroeger waren er van Buytewech alleen prenten en tekeningen bekend. Ons stuk is één van de vier in stijl en thema onderling zeer verwante schilderijen die Martin in 1916 in een voortreffelijk opstel overtuigend op naam van de meester wist te brengen. Daarvóór golden zij, ook het onze, als werken van Dirck Hals.¹ De éénpotige tafel op ons stuk komt voor op drie van de vier door Martin beschreven schilderijen èn, opgeklapt tegen de muur, op een gesigeneerde tekening te Berlijn (afb. 28A); dat laatste was één van de argumenten voor de toeschrijving.²

Martin dateerde de groep schilderijen waartoe ons stuk behoort eerst ca. 1610-1615 (Martin 1916). Nadien wees Poensgen erop dat de vermelde tekening te Berlijn, waarop de tafel voorkomt, 1617 gedateerd is (afb. 28A), het jaar waarin de schilder naar Rotterdam terugkeerde. Waarschijnlijk hoorde die alleen daar tot zijn inboedel, anders had hij hem tevoren ook wel vaker afgebeeld. De hele groep moet, aldus vervolgde Poensgen, 1617-1624 gedateerd worden. Martin verklaarde zich hiermee accoord en plaatste ons stuk nu kort na 1616 (Martin 1935).

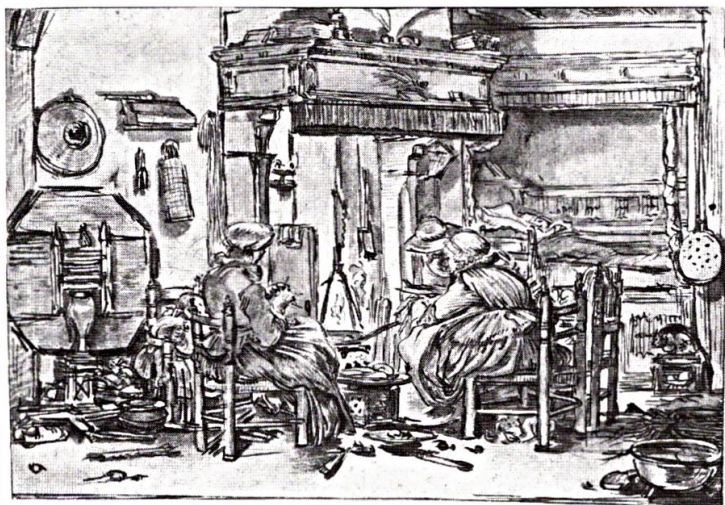
Knuttel dateerde het vanwege de costuums ca. 1620. Bengtsson meende daarna weer: ca. 1616. Haverkamp Begemann sloot zich aan bij Knuttels datering en adstrueerde deze. Ook vatte hij samen in welke volgorde de diverse auteurs het kleine geschilderde oeuvre van Buytewech geschilderd achtten.³

Poensgen zag reeds in dat schilderijen als dit het begin vormen van het Hollandse conversatiestuk en uitgangspunt waren voor o.a. H. Pot, D. Hals, Es. van de Velde etc. Nadien noemde b.v. Bengtsson het 'epochmaking'.

Knuttel zag in de twee jonge heren 'dandies', die door het andere tweetal, de waardin en de speelman, bedwelmd worden met wijn en tabak, en bestolen. Haverkamp Begemann stelt dat vier van de vijf zintuigen in beeld zijn gebracht. V.l.n.r.: het Gehoor: de fluitspeler, de Smaak: de drinker; het Gevoel: de oude vrouw die naar de beurs van de roker tast; de Reuk: de roker. Kunstreich wijst er op dat de man links een hartenboer in zijn muts heeft gestoken en dat die kaart nu nog als 'het gebedenboek van de duivel' geldt.

Volgens de door mij niet geraadpleegde Steinboemer zou deze man een narrenpak dragen. Haverkamp Begemann (blz. 26), die hierop commentaar geeft, meent dat hij zeker als zot gekarakteriseerd is. Het geheel ziet hij als een afbeelding van zondig vermaak, wellicht bedoeld als moraliserend en amuserend tegelijk.

De kaart aan de wand, die zoals gezegd van boven besnoeid is, stelt de Zeventien Nederlandse Provinciën voor, met het westen naar boven. In de marges zijn klederdrachten of historische of costuumfiguren weergegeven.⁴ Bijna dezelfde kaart komt voor op een tekening van Buytewech te Hamburg. De kaartenkenner J.A. Welu slaagde er tot dusver niet in één der kaarten op Buytewechs schilderijen te identificeren, maar is er toch van overtuigd dat de meester bestaande kaarten letterlijk weergaf.⁵ Kunstreich (blz. 70) zag in de kaart symbolische betekenis.

Afb. 28A W. Buytewech, tekening, 153 x 226 mm, gedat. 1617.
Berlijn-Dahlem, Staatliche Museen, Kupferstichkabinett

Uitzonderlijk lijkt dat de jonge heer achter de tafel grote kersachtige oorbellen draagt. De bundel van vier hulzen die aan de heup van de fluitspeler bungelt, moet het foudraal zijn, waarin hij zijn diverse fluiten kan opbergen. Men vergelijkte zo'n foudraal, mèt fluiten erin, op Cornelis Anthonisz.' 'Braspenningmaaltijd' in het Amsterdams Historisch Museum.

Foto R.K.D. neg.nr. 11633.

- 1 Tegenwoordig erkent men negen schilderijen als zekere Buytewechs: zie Haverkamp Begemann, blz. 61-72.
- 2 Martin 1916, afb. 3, 4, 6, 9. Ook deelde Martin mee dat het beertje met het schild op de kast links ook voorkomt, maar dan als leeuw, op de prent 'Aer' (De Lucht) door J. van de Velde naar Buytewech.
- 3 Blz. 214, noot 141.
- 4 Kunstreich, blz. 70; J. Welu, geciteerd in cat.tent. Rotterdam, 1974, blz. 31.
- 5 Brief d.d. 23 oktober 1976. *Addendum 1990*: Zie nu uitvoeriger over de kaarten op dit en andere werken van Buytewech: Welu, 1987.

Cabel, Arent Arentsz. Zie cat.nr. 183.
